

Еволюція форм і способів застосування угруповань військ (сил): тенденції збройної боротьби

Evolution of the forms and methods of use of groups of troops (forces): tendencies of armed struggle

Олег Семененко^A

Corresponding author: д. військ. н., професор, заступник начальника Центрального науково-дослідного інституту Збройних Сил України з наукової роботи, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6477-3414

Сергій Митченко^B

доктор філософії, доцент кафедри стратегії національної безпеки та оборони, e-mail: serhii.mytchenko@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3711-2033

Юзеф Добровольський^C

к.тех.н., доцент, заступник начальника кафедри, e-mail: kataza@i.ua, ORCID: 0000-0002-1077-1402

Артем Ремез^B

доктор філософії, старший викладач кафедри, e-mail: remez.art.86@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4970-1097

Марія Ярмольчик^C

доктор філософії, старший помічник начальника навчальної частини кафедри, e-mail: LinkinFan357@ukr.net, ORCID: 0000-0001-9917-0189

Євген Твердохліб^C

викладач, e-mail: xleb33@ukr.net, ORCID: 0009-0002-6958-1280

Oleh Semenenko^A

Corresponding author: Dr of military Sciences, Professor, deputy head of the Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine for scientific work, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6477-3414

Serhii Mytchenko^B

Doctor of Philosophy, Associate Professor of the Department of National Security and Defense Strategy, e-mail: serhii.mytchenko@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3711-2033

Yuzef Dobrovolskyi^C

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, e-mail: kataza@i.ua, ORCID: 0000-0002-1077-1402

Artem Remez^B

Doctor of Philosophy, Senior Lecturer, e-mail: remez.art.86@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4970-1097

Mariia Yarmolchik^C

Doctor of Philosophy, Senior Assistant, e-mail: LinkinFan357@ukr.net, ORCID: 0000-0001-9917-0189

Yevhen Tverdokhlib^C

Teacher, e-mail: xleb33@ukr.net, ORCID: 0009-0002-6958-1280

^A Центральный научно-исследовательский институт Збройних Сил України, м. Київ, Україна

^B Национальный университет обороны Украины. Київ, Україна

^C Кафедра військової підготовки Національного авіаційного університету, Київ, Україна

^A Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^B National University of Defense of Ukraine. Kyiv, Ukraine

^C Department of Military Training of the National Aviation University, Kyiv, Ukraine

Received: June 2, 2024 | Revised: June 22, 2024 | Accepted: June 30, 2024

DOI: 10.33445/sds.2024.14.3.3

Мета роботи: формування основних особливостей еволюції форм і способів застосування угруповань військ (сил) та визначенні загальних тенденцій збройної боротьби в умовах гібридизації війн та воєнних конфліктів.

Метод: аналіз; синтез; порівняння; формалізація та експертне оцінювання; абстрагування та кон'юнктурний аналіз (мислення).

Практична цінність дослідження: проведено ретроспективний аналіз еволюції форм і способів застосування військ (сил) за різними періодами, визначені основні особливості їх еволюції за кожним періодом та сформовані сучасні тенденції їх трансформації в подальшому.

Цінність дослідження: у статті розкрито сучасні особливості розвитку форм застосування військ (сил) у XXI сторіччі, визначені деякі способи застосування угруповань військ (сил) у сучасних збройних конфліктах, сформовані загальні тенденції розвитку збройної боротьби у воєнних конфліктах для ЗСУ, а також визначені сучасні особливості та тенденції збройної боротьби у майбутньому.

Майбутні дослідження: напрямками подальших досліджень могут бути проведення багатовимірної аналізу розвитку російсько-українського конфлікту, а також детальне дослідження

Purpose: the formation of the main features of the evolution of the forms and methods of application of groups of troops (forces) and the determination of the general trends of armed struggle in the conditions of the hybridization of wars and military conflicts.

Method: analysis; synthesis; comparison; formalization and expert evaluation; abstraction and conjunctural analysis (thinking).

Practical implications: a retrospective analysis of the evolution of the forms and methods of use of troops (forces) in different periods was carried out, the main features of their evolution in each period were determined, and the modern trends of their further transformation were formed.

Value: the article reveals the modern features of the development of the forms of use of troops (forces) in the 21st century, defines some ways of using groups of troops (forces) in modern armed conflicts, forms the general trends of the development of armed struggle in military conflicts for the Armed Forces of Ukraine, as well as defines modern features and trends of armed struggle in the future.

Future research: directions of further research may include a multidimensional analysis of the development of the Russian-Ukrainian conflict, as well as a detailed study of the transformation of classical forms and methods of conducting

трансформації класичних форм і способів ведення збройної боротьби.

armed struggle.

Paper type: theoretical, practical.

Тип статті: теоретичний, практичний.

Ключові слова: форми і способи застосування угруповань військ (сил), національна та воєнна безпека, еволюційний розвиток, тенденції збройної боротьби.

Key words: forms and methods of application of groups of troops (forces), national and military security, evolutionary development, trends in armed struggle.

Вступ

Дослідження питань щодо еволюційного розвитку форм і способів застосування угруповань військ (сил) є надзвичайно важливим в сучасному світі, де стабільність та безпека націй є основними пріоритетами [1–4], [7], [9]. Еволюційний розвиток форм і способів застосування угруповання військ (сил) передбачає постійне вдосконалення та зміни стратегій та тактик, які використовуються військами (силами) на полі бою. Цей розвиток залежить від технологічних проривів, змін у соціокультурному середовищі, геополітичних факторів та досвіду попередніх війн (конфліктів). Форма застосування угруповання військ (сил) передбачає використання таких елементів як великі військові одиниці, дивізії, бригади, роти, загони та інші комбінації військових підрозділів. Способи застосування угруповання військ (сил) описують різноманітні підходи та тактики, які можуть використовуватись для досягнення військових цілей. Способи застосування угруповання військ можуть включати такі тактики, як фланговані атаки, обхідні маневри, наступи по центру, оборонні стійкі позиції, концентричні атаки, диверсійні операції та багато інших. Завдяки еволюційному розвитку технологій та стратегій, способи застосування угруповання військ (сил) безперервно змінюються та вдосконалюються з плином часу. Війська навчаються і адаптуються до нових реалій та загроз, що дозволяє їм бути ефективними в різних військових операціях. Наукові дослідження у цій галузі допомагають зрозуміти, як угруповання військ (сил) можуть ефективно виконувати свої завдання на різних етапах розвитку військових конфліктів. У табл. 1 наведено основні причини необхідності проведення постійних досліджень питань еволюції форм і способів застосування угруповань військ (сил) в сучасній геополітичній обстановці. Результати таких досліджень є надзвичайно важливими для забезпечення воєнної та національної безпеки держави, стратегічного планування і розвитку військової сфери в умовах змінного світу.

Таблиця 1 – Причини актуальності проведення досліджень щодо еволюції форм і способів застосування угруповання військ (сил) в сучасній геополітичній обстановці

№ з/п	Причини	Характеристики причин
1	Геополітична нестабільність	У зв'язку з політичними напруженнями, конфліктами і терористичною загрозою в різних регіонах світу, застосування ефективних військових стратегій та тактик стає ключовим для захисту національних інтересів.
2	Технологічний розвиток	Завдяки стрімкому розвитку технологій, з'являються нові можливості і загрози у військовій сфері. Вивчення еволюції форм і способів застосування угруповання військ (сил) допомагає адаптувати стратегії до нових умов.
3	Гібридна війна	Поява гібридної війни, яка поєднує в собі різноманітні форми воєнних дій, змушує збройні сили розвивати нові методи та військові угруповання військ (сил) для ефективної боротьби з цими загрозами.
4	Бюджетні обмеження	В умовах обмежених фінансових ресурсів ефективне угруповання військ (сил) дозволяє досягати максимального результату при мінімальних затратах.
5	Захист цивільного населення	Розвиток ефективних стратегій угруповання допомагає знижувати ризики для мирного населення в зоні конфліктів.
6	Кібербезпека	Боротьба з кіберзагрозами та кібервійни стають все більш актуальними, зокрема у контексті залежності суспільства від цифрових технологій.

Теоретичні основи дослідження

Аналіз останніх досліджень, публікацій та документів за тематикою дослідження показує [1–26], що форми та способи застосування Збройних Сил (ЗС) України набули сьогодні нових рис та характеристик, які значно впливають на стратегії розвитку та застосування сил оборони України в цілому. Однією з ключових відзначених тенденцій є зростання гібридизації збройних конфліктів. У якості прикладу гібридної війни можна навести російсько-українську війну, де поєднуються традиційні військові дії з кібератаками, інформаційною війною та економічним тиском. У цьому конфлікті росія використовує не тільки армійські підрозділи, але й нерегулярні сили, здійснює дезінформаційні кампанії та економічні санкції для досягнення своїх стратегічних цілей. До того ж, гібридні методи включають підтримку сепаратистських рухів, розповсюдження пропаганди через соціальні мережі та медіа, а також застосування спеціальних операцій для дестабілізації ситуації в Україні та світі [2–11], [23], [25]. Ці заходи спрямовані на створення хаосу та зниження боєздатності противника без прямої військової конфронтації. Важливо відзначити, що такі методи значно ускладнюють ідентифікацію агресора та вимагають комплексного підходу для їх нейтралізації. Окрім цього, важливою складовою гібридної війни є економічний тиск, зокрема через введення санкцій, блокаду торгівлі та маніпулювання цінами на енергоносії. Росія активно використовує енергетичні ресурси як інструмент впливу, що дозволяє їй чинити тиск на економіку України та її союзників, а також це сприяє посиленню економічної нестабільності, що, в свою чергу, послаблює обороноздатність країни. Крім того, кібернапади стають все більш частими і складними, що включає атаки на критичну інфраструктуру, урядові системи та приватні компанії. Такі дії спрямовані на паралізування управління державою, порушення комунікацій та створення паніки серед населення. Цей аспект гібридної війни показує, наскільки важливою є кібербезпека в сучасному світі.

Інформаційна війна, яка ведеться через медіа та соціальні мережі, також є ключовим елементом [8–11], [15], [17]. Пропаганда та фейкові новини спрямовані на маніпулювання громадською думкою, підрив довіри до уряду та розкол у суспільстві. Використовуючи ці інструменти, агресор намагається посіяти сумніви, страх та недовіру, що ускладнює консолідацію зусиль для протидії агресії. Таким чином, російсько-українська війна демонструє, як сучасні збройні конфлікти еволюціонують і включають широкий спектр методів та засобів, які виходять за межі традиційних бойових дій, що вимагає пошуку нових підходів до забезпечення безпеки та оборони держави, зокрема у сфері кібербезпеки, інформаційної гігієни та економічної стійкості [11–13].

Розвиток інформаційних технологій та залежність військового комплексу від цих технологій створюють нові точки вразливості, які можуть бути використані противником. Під час досліджень еволюції форм і способів застосування військ (сил), також необхідно звернути увагу на значущість спроможностей реагувати на кібератаки та використовувати кіберзброю відповідно до міжнародних стандартів. Паралельно з цим, важливим аспектом є підвищення рівня готовності до інформаційної війни та дезінформації [20–26]. Зусилля в цьому напрямку спрямовані на покращення інформаційної грамотності громадян, підвищення прозорості та доступності інформації від владних структур, а також розробку механізмів реагування на дезінформацію та фейкові новини. Слід відзначити, що конфлікти останніх років підкреслили важливість міжнародного партнерства та співпраці в сфері безпеки. Україна активно співпрацює з іншими країнами та міжнародними організаціями для обміну досвідом, навчання та спільної реалізації проєктів, спрямованих на підвищення військової ефективності та резистентності до гібридних загроз. Усе це свідчить про необхідність постійного аналізу, адаптації та вдосконалення стратегій розвитку та застосування сил оборони України з урахуванням змін у характері конфліктів та загроз безпеці, зокрема в контексті гібридних

збройних конфліктів. У табл. 2 наведено результати аналізу деяких джерел [1–25], в яких досліджувалися питання розвитку форм і способів застосування сил оборони в умовах змінних сучасних тенденцій збройної боротьби, а також у таблиці розкрито основний зміст та напрям дослідження за кожним джерелом. Кожне джерело з цього переліку має свої особливості та перспективи подальшого дослідження. Іноземна література дозволяє побачити російсько-українську війну з зовнішнього погляду, зокрема з позиції спостерігачів та дослідників з інших країн. Вітчизняна література, у свою чергу, надасть більше внутрішньої перспективи та деталей стосовно української ситуації та її контексту. Ці два аспекти доповнюють одне одного, допомагаючи отримати комплексне уявлення про тему дослідження.

Таблиця 2 – Аналіз досліджень за напрямом розвитку форм і способів збройної боротьби з урахуванням впливу фактору гібридизації

№ з/п	Автори та назва джерела	Основний зміст та напрям дослідження
1	David R. Marples. <i>The Hybrid War: Understanding the Ukrainian Conflict.</i>	Ця книга досліджує гібридну війну та її вплив на український конфлікт. Автор зосереджується на методах гібридної війни, які використовує росія, та їх наслідках для України та світового порядку.
2	Terry Pierce, T.X. Hammes. <i>The Art of Hybrid Warfare: The Past, The Present, and The Future.</i>	Книга аналізує різні аспекти гібридної війни, включаючи психологічні аспекти та використання нових технологій. Автори також досліджують можливі наслідки таких воєнних дій для країн, як Україна.
3	Renz Bettina. <i>Russia's Military Strategy and Doctrine.</i>	Ця книга аналізує військову стратегію та доктрини росії, включаючи їх застосування в гібридних воєнних конфліктах, зокрема в Україні.
4	Кіріченко С. О. <i>Методологічні засади обґрунтування раціональних форм та способів застосування угруповань військ (сил).</i>	Зроблена спроба обґрунтування методологічних засад вибору раціональних форм та способів застосування угруповань військ (сил). В роботі не враховано вплив невійськових сил та засобів, розвиток сучасних технологій на вибір форм та способів застосування угруповань військ (сил).
5	Сиротенко А. А. <i>Логічні основи комплексного використання військових і невійськових сил та засобів сектору безпеки і оборони для забезпечення воєнної безпеки України</i>	У роботі сформовано погляди автора щодо формування методичних основи комплексного використання військових і невійськових сил та засобів сектору безпеки і оборони для забезпечення воєнної безпеки України. Під час дослідження не враховано умови створення штучної міграційної експансії для масового перетину державного кордону.
6	Прима А.М. <i>Рекомендації щодо підвищення ефективності асиметричного реагування ЗС України на загрози у воєнній сфері.</i>	Основою роботи є методика оцінювання ефективності асиметричного реагування ЗС України на загрози у воєнній сфері, але в роботі не достатньо повно розкритий механізм розроблення можливих сценаріїв усунення та нейтралізації виявлених загроз у воєнній сфері.
7	Братко М.В. <i>Методика оцінки ризиків виникнення воєнного конфлікту</i>	У роботі зроблено спробу формування методичного підходу до оцінювання ризиків виникнення воєнного конфлікту за різних умов зовнішньої та внутрішньої воєнно-політичної обстановки, але практично не приділено уваги процедурам обґрунтування альтернативних варіантів рішень та проведення їх незалежної експертизи.
8	Голопатюк А.С. <i>Обґрунтування шляхів зміцнення воєнної безпеки України для запобігання сучасним воєнним</i>	У роботі наведено погляди автора щодо визначення шляхів зміцнення воєнної безпеки України для запобігання сучасним воєнним конфліктам, але автором у роботі залишилися не розглянутими питання взаємодії під час вироблення та прийняття рішень між складовими сил оборони.

№ з/п	Автори та назва джерела	Основний зміст та напрям дослідження
	конфліктам.	
9	Смешко І. Гібридна війна проти України: принципи, методи, загрози. У цій книзі висвітлюються основні аспекти гібридної війни проти України та її наслідки.	Автор, який є колишнім головою Служби безпеки України, досліджує особливості застосування гібридних методів у воєнних конфліктах.
10	Самуїличенко М. Сили оборони України: історія та сучасність.	Книга присвячена історії розвитку ЗС України та їхнім сучасним можливостям у кризових ситуаціях, зокрема під час гібридних конфліктів.
11	Суханов О. Україна під загрозою: гібридна війна Росії проти України.	Книга розкриває причини та особливості гібридної війни росії проти України, а також аналізує заходи, які вживаються для забезпечення національної безпеки.
12	Oleksiy Matsuka, David R. Marples. The Russo-Ukrainian War: A Documentary History.	Ця книга пропонує зібрання документів та аналітичних матеріалів, пов'язаних з російсько-українською війною. Вона включає офіційні заяви, меморандуми, договори та інші документи, які розкривають ключові події та контекст конфлікту.
13	Roger McDermott. The Hybrid War: Ukraine in the Crossfire.	Книга розглядає вплив гібридної війни на Україну та області збройних конфліктів. Автор зосереджується на використанні неконвенційних методів, таких як кібератаки та інформаційна пропаганда.
14	Andrew Wilson. Ukraine and Russia: A Fractured Relationship.	У цій книзі розглядається довга і складна історія відносин між Україною та Росією, включаючи фактори, що призвели до гібридних воєнних дій на сході України.
15	Ляшук О. Гібридна війна і сучасний світ.	У цій книзі автор аналізує гібридну війну як нове явище в сучасному світі та розкриває її вплив на Україну та світову безпеку.
16	Гусак І., Любарець Ю. Україна: гібридна війна і національна безпека.	Книга присвячена дослідженню гібридних загроз національній безпеці України та демонструє, як впоратися з гібридною війною.
17	Віталій Шаповал. Збройні сили України: історія, стан, перспективи.	Книга пропонує огляд історії розвитку ЗС України та аналізує сучасний стан та перспективи розвитку в контексті гібридних воєнних конфліктів.
18	Williamson Murray. Hybrid Warfare: Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present.	Книга пропонує зіставний аналіз гібридної війни через різні епохи, від давнини до сучасності. Автор розглядає тактики та стратегії, використані в різних конфліктах, включаючи вплив гібридних підходів на розвиток військового мистецтва.
19	Frank G. Hoffman. Hybrid Wars.	Ця книга вивчає явище гібридних війн з погляду теоретичних засад, стратегічного планування та технологічних аспектів. Автор розглядає, як гібридні загрози змінюють спосіб військового планування та застосування сил.
20	Горбулін В. Гібридна війна Росії проти України: виклики та загрози.	Книга досліджує гібридні загрози, які ставляться росією перед Україною та світом. Автор зосереджується на аспектах кібербезпеки, дезінформації та інформаційної війни.
21	Мельник А. Україна в інформаційній війні Росії.	Книга аналізує інформаційну війну росії проти України, зокрема в контексті гібридних воєнних дій на сході країни. Автор розглядає методи, стратегії та наслідки такої війни.
22	Харченко О. Гібридна війна: загрози та відповіді.	У цій книзі досліджується сутність гібридної війни, а також розглядаються можливі підходи та заходи для контролю та протидії гібридним загрозам.

Аналіз наведених джерел сприятиме глибшому розумінню теми та надасть можливість переглянути різні погляди на проблематику гібридних воєнних конфліктів, їхні наслідки для України та регіону, а також заходи для забезпечення національної безпеки. Також аналіз наведених джерел дозволить розширити спектр інформації про гібридні війни та роль України в цьому контексті. Вони допоможуть отримати більш глибоке розуміння та аналіз проблематики гібридних збройних конфліктів та їх вплив еволюцію форм і способів застосування угруповань військ (сил) та безпеку і стабільність держави в цілому.

Постановка проблеми

Мета статті полягає у формуванні основних особливостей еволюції форм і способів застосування угруповань військ (сил) та визначенні загальних тенденцій збройної боротьби в умовах гібридизації війн та воєнних конфліктів.

Результати

Ретроспективний аналіз еволюції форм і способів застосування угруповання військ (сил) можна провести через кілька історичних періодів. Важливо зазначити, що цей аналіз буде дещо спрощеним, оскільки історичний розвиток військових технологій та тактик не має чітких меж, і велика кількість факторів впливає на процес еволюції. Виокремимо деякі ключові етапи еволюції форм і способів застосування угруповання військ (сил). Наведені результати ретроспективного аналізу у табл. 3 демонструють, що розвиток форм і способів застосування угруповання військ (сил) є безперервним процесом, який залежить від технологічних, соціокультурних та стратегічних змін протягом історії. Загальною тенденцією в еволюції форм і способів застосування угруповання військ є зміна орієнтирів та вдосконалення тактик, щоб відповідати новим умовам і викликам на полі бою. Важливо враховувати, що ці зміни відбуваються під впливом технологічних досягнень, соціокультурних факторів та досвіду попередніх конфліктів. Дослідження питань розвитку форм і способів застосування військ (сил) у XXI сторіччі є надзвичайно необхідними та актуальними, бо сьогодні їх актуальність визначається рядом факторів і тенденцій, що впливають на сучасну військову сферу, а саме:

- сучасні технології, такі як штучний інтелект, кібернетика, біотехнології і космічні технології, значно змінюють характер військових операцій і дають нові можливості та формують нові виклики та загрози. Дослідження форм і способів застосування військ в контексті цих нових технологій важливо для ефективності оборони і національної безпеки;

- зростає активність в гібридних конфліктах, де використовуються не тільки збройні сили, а й інформаційна війна, дипломатія, економічний тиск тощо. Дослідження нових підходів до ведення таких війн є важливим завданням;

- сучасні загрози, такі як тероризм, кліматичні зміни, пандемії, порушення норм міжнародного права, порушення признаних кордонів вимагають нових стратегій і тактик у сфері військової безпеки. Дослідження спроможностей збройних сил у вирішенні цих проблем є постійно актуальним;

- зберігаються та постійно нарощуються загрози міжнародних конфліктів і війн. Розуміння та аналіз нових форм і способів застосування військ (сил) може допомогти у мінімізації потенційних загроз миру та стабільності;

Таблиця 3 – Ретроспективний аналіз еволюції форм і способів застосування військ

(сил)

№ з/п	Період	Характеристика періоду	Особливості розвитку в цей період	Приклади
1	Античність і середньовіччя (до 15 століття)	У цей період, битви зазвичай проводилися з використанням піхоти та кінноти, і основною тактикою було прямолінійний наступ або оборона. Військові форми зазвичай розгорталися в лінію або блок, де бійці виставлялися один за одним або в певній формації.	Угрупування військ часто складалося з змішаного складу піхоти, кінноти, легкої і важкої кавалерії, та інших військових одиниць. Такі угруповання дозволяли забезпечувати широкий спектр бойових завдань, включаючи наступи, оборону, блокади міст та замків.	У битві при Гавгамелі у 331 р. до н. е., Александр Македонський успішно використав флангування - відкритий бік позиції противника, щоб вразити його збоку і з тилу, тим самим дезорієнтувавши його лінії і перемігши перського царя Дарія III.
2	Період ренесансу та раннього нового часу (15-18 століття)	З розвитком вогнепальної зброї, такої як мушкети та артилерія, тактика битв також зазнала змін. Велике значення отримала піхота, озброєна вогнепальною зброєю, яка стала відігравати ключову роль на полі бою.	Угрупування військ стало більш організованим та координуваним. З'явилися великі стійкі формації, такі як квадрати та колони, які дозволяли ефективно реагувати на атаки кінноти та артилерії.	У битві при Марінго в 1809 році Наполеон Бонапарт використав успішну тактику роз'єднання австрійських ліній та атакував їх окремими угрупованнями, що дозволило французьким військам перемогти.
3	Промислова революція та перша світова війна (19-20 століття)	Промисловий розвиток призвів до значного розширення можливостей щодо виробництва та застосування зброї, зокрема автоматичної стрілецької зброї, артилерії, танків та авіації.	У цей період з'явилися нові формації та способи угруповання військ, щоб врахувати зміну в арсеналі військових засобів. Тактика засновувалася на масових наступках та використанні артилерії для розривання ворожих ліній.	Під час Першої світової війни битва при Ам'єні в 1918 році стала прикладом успішного застосування маневрених угруповань та піхотно-танкових наступів.
4	Після другої світової війни та період холодної війни (після 1945 р.)	З розвитком ядерної зброї та електроніки, тактика військових операцій знову зазнала змін. Ефективність інформаційного забезпечення стала критичною для керування сучасними військовими операціями.	Військові стратегії зорієнтовані на реагування на різноманітні загрози, такі як ядерна, хімічна та біологічна зброя, а також на дії у кіберпросторі. Угрупування військ зазвичай підпорядковані певним операційним цілям та спрямовані на досягнення їх в максимально ефективний спосіб.	Під час Голокосту між Сирією та Ізраїлем у 1967 році, війська Ізраїлю успішно застосували угруповання повітряних, наземних та морських сил для швидкого досягнення визначених цілей і перемоги в конфлікті.
5	Сучасність (після 2000 р.)	Сучасні військові конфлікти стикаються з викликами, пов'язаними з тероризмом, гібридною війною та конфліктами малої інтенсивності. Технології швидко змінюються, дозволяючи військовим силам використовувати дрони, безпілотні літальні апарати та автономні системи.	Угрупування військ знову переосмислюються для адаптації до нових загроз та для впровадження новітніх технологій у військові дії. Комп'ютерна та кібернетична війна стають ключовими аспектами сучасних військових стратегій.	У сучасних війнах, таких як конфлікт в Сирії або війна в Україні, сторони використовують новітні технології для координації військових операцій та забезпечення переваги на полі бою.

- відбувається активна зміна природи конфліктів. Військові дії все частіше відбуваються у міських середовищах, де цивільне населення є уразливими. Розробка ефективних стратегій для таких умов вимагає нових досліджень і підходів;

- відбувається зміна соціально-політичного контексту, а саме, соціальні, політичні і економічні зміни в світі впливають на призначення і функції збройних сил. Дослідження військової реформи та її відповідність сучасним вимогам є критичним.

Загалом, сучасна геополітична ситуація і швидкі технологічні зміни роблять дослідження питань розвитку форм і способів застосування військ (сил) у XXI сторіччі надзвичайно актуальним і важливим завданням для забезпечення національної безпеки і міжнародної стабільності. Застосування військ (сил) у XXI сторіччі включає в себе різні форми застосування військ (сил). У табл. 4 наведено основні форми застосування військ (сил), а також розкрито погляди щодо їх сучасної трансформації.

Таблиця 4 – Форми застосування військ (сил) у XXI сторіччі

№ з/п	Форми	Ціль	Завдання	Очікуваний результат	Сучасні трансформації
1	Кампанія	Довготривала військова операція з метою досягнення стратегічних цілей.	Координація різних операцій та рухів для досягнення стратегічних цілей.	Захоплення важливих територій, обмеження руху противника.	Завдяки розвитку технологій зв'язку та розвідки, кампанії стали більш гнучкими та можуть бути швидше кориговані в реальному часі. Кібернетичні операції та інформаційна війна стали невід'ємною частиною кампаній.
2	Операція	Конкретна військова діяльність для досягнення оперативних цілей.	Виконання конкретних завдань, які сприяють досягненню стратегічних цілей.	Виконання конкретних завдань, що сприяють стратегічній перемозі.	Операції стали більш комплексними, використовуючи синхронізацію різних засобів, включаючи кібернетичні атаки, дрони та спеціальні операції. Операції також частіше розглядаються як частини стратегічного планування.
3	Битва	Розв'язання конфлікту зі зброєю шляхом військового зіткнення.	Перемога над противником шляхом знищення чи зменшення його сил.	Завоювання або оборона конкретної територіальної області.	Зростання ролі безпілотників, роботів та штучного інтелекту в битвах дозволяє зменшити людські жертви і знижує ризик для військових. Електронна боротьба та кібернетичні атаки важливі для забезпечення переваги в електронному полі бою.
4	Удар	Спрямований, тимчасовий обмежений виступ для знищення або здолання конкретної загрози.	Виконання точкових або обмежених дій проти визначеної цілі.	Знищення чи нейтралізація конкретної загрози.	Удари можуть бути виконані швидше та більш точно завдяки прецизійним озброєнням, дронам та навігаційним системам. Вони можуть бути спрямовані на об'єкти з великою точністю та мінімізувати колатеральні збитки.
5	Бій	Обмежена військова діяльність на рівні менших підрозділів або окремих військових одиниць.	Спрямована на виконання конкретних завдань в рамках більшої операції.	Виконання конкретних завдань на рівні малих підрозділів.	У боях відбувається зростання ролі технологій, таких як системи зв'язку та комунікації, що полегшують координацію військових підрозділів. Також відбувається використання розвідувального озброєння, яке може працювати автономно або під керуванням операторів.
6	Систематичні бойові дії	Постійна військова діяльність для досягнення тривалої	Постійна боротьба за територію, ресурси або вплив.	Забезпечення тривалої стратегічної переваги в конфлікті.	Сучасні систематичні бойові дії все більше включають нестандартні методи боротьби, такі як гібридна війна, психологічна війна та вплив на суспільство через соціальні мережі.

№ з/п	Форми	Ціль	Завдання	Очікуваний результат	Сучасні трансформації
		стратегічної переваги.			Кібернетичні атаки та інформаційна війна є невід’ємною частиною таких дій.

Після 1990 року еволюція форм і способів застосування угруповань військ (сил) набула значних змін, спричинених технологічними проривами, змінами в геополітичній ситуації та розвитком нових загроз. Технологічний прогрес, геополітичні зміни та зростання інтенсивного протистояння визначили спрямованість розвитку тактичних прийомів та стратегій застосування військ (сил) у сучасних війнах та конфліктах.

У табл. 5 наведено результати загального ретроспективного аналізу розвитку форм і способів застосування угруповань військ (сил) після 1990 року. Збройні сили змушені адаптуватися до нових умов ведення війни. Збільшується використання безпілотників, розвідувальних та розпізнавальних систем, штучного інтелекту та інших технологій для підвищення ефективності ведення бойових дій, що, в свою чергу, впливає й на способи застосування військ (сил).

У табл. 6 та табл. 7 розкрито більш детально результати ретроспективного аналізу еволюції форм і способів застосування військ (сил) після 1900 року та в період 2000-2021 років [4–26]. Загальною тенденцією залишається зростання ролі технологій у військових операціях, розвиток кібервійни та гібридних методів ведення конфліктів. Угруповання військ стають більш інтегрованими, мобільними, гнучкими та здатними реагувати на сучасні загрози. Військові стратегії продовжують змінюватися, відповідаючи новим умовам і технологіям.

Таблиця 5 – Загальний ретроспективний аналіз еволюції форм і способів застосування військ (сил) після 1990 року

№ з/п	Період	Характеристика періоду	Приклади
1	1990-2001	Після холодної війни, збройні сили багатьох країн переорієнтували свою доктрину зі спрямованості на великі симетричні конфлікти на більш адаптивну та реагуючу до загроз діяльність. Розроблено нові стратегії, зосереджені на веденні регіональних конфліктів та обмежених операцій. Розвивались тактики, зорієнтовані на швидке реагування та маневреність.	Перша Перська війна (1990-1991) була прикладом ефективного застосування угруповання військ під час операції “Буря в пустелі”, коли альянс країн під керівництвом США успішно вивів іракську армію з Кувейту.
2	2001-2014	Після терористичних атак 11 вересня 2001 року, увага переорієнтувалася на рівень низького інтенсивного протистояння, такого як повстання, інсургенції та тероризм. Зростала роль спеціальних операцій та конфліктів малої інтенсивності. Розвивались тактики протидії негативним наслідкам партизанщини та незаконних незалежних збройних формувань.	Війна в Афганістані (2001-2021) і операція “Багдадський хімік” в Іраку (2003) були прикладами застосування угруповання спеціальних військових сил та інтелектуальних розвідувальних операцій.
3	2014-2021	Військові конфлікти в Україні, Сирії, Ємені та інших країнах стали прикладами сучасних військових конфліктів, які характеризуються комбінацією гібридних, конвенційних дій та дій низької інтенсивності. З’явилися нові загрози військовій безпеці, такі як кібератаки, дезінформація та нелінійна війна.	Російська агресія в Україні, зокрема конфлікт на сході України, був прикладом застосування різноманітних нових форм і способів війни, включаючи гібридну війну, високоточні ракетні удари та нелінійну війну.

Таблиця 6 – Ретроспективний аналіз еволюції форм і способів застосування угруповання військ (сил) після 1990 року

№ з/п	Період	Характеристика періоду
1	1900-1918	Період Першої світової війни характеризувався великими масштабними симетричними конфліктами між державами. Військові форми в основному склалися з масових піхотних формацій, підтримуваних артилерією та кіннотою.
2	1919-1939	Після Першої світової війни з'явилися нові технології, такі як танки та авіація, що змінило тактику битви. Розвивалися тактики ближньої авіації, танкових наступів, що сприяло виходу нових військових доктрин.
3	1939-1945	Друга світова війна була першою "всесвітньою" війною, яка спричинила використання нових форм угруповання військ. Були розвинуті тактики десанту, стрілецьких дивізій, бронетанкових угруповань.
4	1946-1989	Період холодної війни, характеризувався змаганням між двома супердержавами – США та СРСР. Угруповання військ були зосереджені на стриманні ворога і уникали прямих зіткнень.
5	1990-1999	Після закінчення холодної війни, військові сили багатьох країн переорієнтували свою доктрину зі спрямованості на великі симетричні конфлікти на більш адаптивну та реагуючу до загроз діяльність. Розвивалися тактики, зорієнтовані на швидке реагування та маневреність.
6	Після 2000 року	Після 2000 року, еволюція форм і способів застосування угруповання військ (сил) продовжує змінюватися відповідно до нових технологічних досягнень, соціокультурних факторів та досвіду попередніх конфліктів.

До сучасних трансформацій форм застосування військ (сил) можна віднести:

по-перше – це зростання важливості кібернетичних операцій та інформаційної війни;

по-друге – розширення можливостей роботизованих систем та засобів, дронів та автономних систем військового використання;

по-третє – зростання важливості спеціальних операцій та гібридної війни, включаючи вплив на політику та суспільство;

по-четверте – використання штучного інтелекту та аналітики для підвищення ефективності військових операцій;

по-п'яте – це розвиток та оновлення комунікаційних та логістичних процесів завдяки технологіям.

Аналіз еволюції форм і способів застосування угруповань військ (сил) після 2014 року можна поділити на два основні періоди: 2014-2022 років та 2022 до теперішнього часу. Обидва періоди характеризуються різними викликами, тактичними підходами та особливостями розвитку (табл. 7).

Таблиця 7 – Ретроспективний аналіз еволюції форм і способів застосування угруповання військ (сил) після 2000 року

№ з/п	Період	Характеристика періоду	Особливості розвитку в цей період	Приклади
1	2000-2008	Перші роки після 2000 року були визначені змінами в військовій технології та стратегічному мисленні. Поступово зростала роль інформаційних технологій, дронів та безпілотних літальних апаратів в здійсненні військових операцій.	Угруповання військ стали більш мобільними, гнучкими та адаптивними завдяки впровадженню нових технологій і засобів зв'язку. З'явилися змішані бойові групи, що об'єднували піхоту, техніку, дрони та спеціальні військові одиниці.	У війні в Афганістані (2001-2021) були застосовані дрони та безпілотні літальні апарати для здійснення розвідки, нападів на терористичні цілі та підтримки спецоперацій.
2	2009-2014	Продовжувався розвиток та вдосконалення інформаційних технологій,	Військові сили зосереджувались на підвищенні своєї кібернетичної та інформаційної безпеки. Угруповання	Російська анексія Криму (2014) була прикладом застосування гібридної

№ з/п	Період	Характеристика періоду	Особливості розвитку в цей період	Приклади
		штучного інтелекту та кіберзброї. Зростала роль гібридної війни, що поєднує традиційні та неконвенційні методи бойових дій.	військ (сил) ставали все більш інтегрованими з інформаційним простором.	війни, включаючи використання кібератак, дезінформації та спеціальних операцій для досягнення політичних цілей.
3	2014-2022	Військові конфлікти стикаються з новими викликами, пов'язаними з тероризмом, хаотичними конфліктами та змінами у геополітичних відносинах. Зростання потужності та розповсюдження дронів, безпілотних літальних апаратів та розумних військових систем. Цей період почався з анексії Криму російською федерацією та початку збройного конфлікту на сході України (Донецька та Луганська області). Основними рисами цього періоду стали гібридна війна, активне використання нерегулярних збройних формувань, а також поступове відновлення і реформування ЗС України.	Угрупування військ (сил) стають все більш здатними до реагування на негативні наслідки партизанської (скритої) війни та терористичних загроз. З'являються нові військові доктрини, спрямовані на застосування інформаційних операцій, дезінформацію та кібервійну. Гібридна війна: росія застосовувала не лише регулярні війська, а й місцеві сепаратистські угруповання, що отримували підтримку у вигляді озброєння та особового складу. Асиметричні бойові дії: Використання малих мобільних груп, зокрема диверсійно-розвідувальних підрозділів, артилерії та систем РСЗВ (реактивних систем залпового вогню). Інформаційна війна: Активне застосування пропаганди, дезінформації та кібератак для підриву морального духу противника та створення хаосу. Адаптація ЗС України: Значна увага приділялася навчанням, переозброєнню, взаємодії з НАТО, а також створенню нових підрозділів, таких як Сили спеціальних операцій.	Сирійська громадянська війна (2011-продовжується) демонструє застосування нових технологій, таких як дрони та кібератаки, у військових операціях і терористичних діях. Російсько-українська війна також наклала свій відбиток на розвиток форм і способів застосування угруповань військ (сил). Бої за Донецький аеропорт (2014-2015), де використовувалися як регулярні, так і нерегулярні війська. Операції на Дебальцевському плацдармі (2015), що демонстрували застосування артилерії та бронетанкових підрозділів у поєднанні з нерегулярними силами.
4	2022-2024	Цей період розпочався з повномасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року. Конфлікт переріс у відкриту війну між двома державами, з активним застосуванням усіх видів збройних сил та новітніх технологій.	Повномасштабні бойові дії: Війна перейшла у фазу інтенсивних бойових дій з застосуванням великої кількості бронетехніки, авіації, артилерії та піхоти. Мобілізація та масштабні військові операції: Обидві сторони провели мобілізацію значних людських та матеріальних ресурсів для ведення війни. Застосування сучасних технологій: Використання дронів, ракетних систем, засобів радіоелектронної боротьби та кібер операцій. Інтернаціоналізація конфлікту: Військова та економічна підтримка України з боку західних країн, включаючи постачання озброєнь, навчання військовослужбовців та розвідувальну підтримку.	Оборона Києва (2022), де українські сили успішно стримували наступ російських військ, використовуючи мобільні групи та сучасні протитанкові системи. Контрнаступ на Харківщині (2022), що продемонстрував ефективність використання оперативного оточення та проривів.

Еволюція форм і способів застосування угруповання військ (сил) після 2014 року характеризується переходом від гібридної війни з нерегулярними формуваннями до масштабних конвенційних бойових дій з використанням сучасних технологій та комплексного підходу до ведення війни. Кожен період має свої особливості, які відображають зміни у військовій тактиці, стратегічних цілях та міжнародному контексті конфлікту. Загалом, сучасні військові конфлікти стають більш комплексними та технологічно зрілими, включаючи більшу роль кібернетичних аспектів та автономних систем. Координація, точність та реакція в реальному часі стали важливими аспектами військових операцій у XXI сторіччі.

Основні сучасні особливості розвитку форм застосування військ (сил) у XXI сторіччі наведені у табл. 8.

Таблиця 8 – Сучасні особливості розвитку форм застосування військ (сил) у XXI сторіччі

№ з/п	Період	Характеристика періоду
1	Кампанія	Інтеграція кібернетичних операцій та інформаційної війни в кампанії для забезпечення впливу на глобальному рівні. Зростання важливості гібридних загроз, які поєднують військові, інформаційні та економічні аспекти.
2	Операція	Зростання ролі спеціальних операцій та комбінованих операцій, що включають в себе різні складові, включаючи спроможності збройних сил, розвідку, кібернетичні атаки та інформаційну війну. Важливість міжнародного співробітництва в операціях.
3	Битва	Використання передових технологій, таких як бойові роботи, дрони, автономні системи та штучний інтелект для підвищення ефективності та зниження ризику для військових. Зростання значення інформаційного простору та нестандартних методів бою.
4	Удар	Використання гіперзвукових систем зброї та кібернетичних атак для забезпечення швидкості та ефективності ударів. Збільшена роль глобальних ракетних систем та засобів протиповітряної оборони.
5	Бій	Застосування мережевої війни та інформаційної боротьби в боях. Важливість точних розвідувальних систем, які можуть аналізувати великі обсяги даних та надавати оперативну інформацію для ураження живої сили та озброєння противника безпілотними (роботизованими) засобами.
6	Систематичні бойові дії	Використання соціальних мереж, медіа та інтернет-платформ для впливу на громадську думку та політичні процеси в країні-противнику. Зростання важливості гібридних загроз та неklasичних методів війни.

Загалом, сучасні військові конфлікти відрізняються більшим підсиленням технологій, збільшеною складністю та інтеграцією різних аспектів військових операцій. Зростає роль кібернетичних атак, інформаційної війни та гібридних загроз у сучасних військових діях, а також важливість спеціальних операцій та розвідки. У XXI столітті застосування угруповань військ у збройних конфліктах зазнало значних змін порівняно з попередніми століттями. Технологічний прогрес, зміни в організації збройних сил та нові стратегії ведення війни вплинули на розробку нових способів застосування угруповань військ (сил). У табл. 9 наведено деякі сучасні приклади способів застосування угруповань військ (сил) у сучасних збройних конфліктах.

Таблиця 9 – Деякі способи застосування угруповань військ (сил) у сучасних збройних конфліктах

№ з/п	Спосіб застосування	Характеристика способу
1	Комбіновані збройні угруповання	Використання різних видів збройних сил, таких як піхота, танки, артилерія, авіація, кіберзброя та спеціальні операції, для створення комплексної стратегії та забезпечення успішності військових операцій.

№ з/п	Спосіб застосування	Характеристика способу
2	Мобільність та стрімкість	Застосування швидких, маневрених угруповань військ (сил), які можуть швидко пересуватися на різних ділянках бойового театру для забезпечення здатності реагувати на різноманітні загрози.
3	Гнучкість та адаптивність	Використання угруповань військ, здатних адаптуватися до змін у ситуації на полі бою та швидко змінювати тактику відповідно до динаміки конфлікту.
4	Використання безпілотників та роботизованих систем	Збільшення ролі автоматизації та використання безпілотних апаратів для розвідки, ведення бойових дій та обслуговування військових об'єктів.
5	Інформаційна війна	Використання інформаційних технологій та психологічних методів для впливу на ворожу сторону, мобілізації власних військ та зниження морально-психологічного стану противника.
6	Штучний інтелект та кіберзброя	Застосування кібератак та кіберзброї для завдання шкоди комунікаційним, енергетичним, інформаційним та іншим системам противника. Використання розумних алгоритмів та кібератак для підвищення ефективності ведення бойових дій та недопущення противника до важливих інформаційних ресурсів.
7	Гібридні впливи	Використання комбінації військових, політичних, економічних та інформаційних методів для досягнення стратегічних цілей.
8	Угрупування для ведення асиметричних війн	Ці угруповання призначені для боротьби з нестандартними загрозами, такими як інсургенти, терористичні організації та повстанці, застосовуються нові методи угруповань, які базуються на розвідці, контролі над територією та гнучких стратегіях.

Усі ці способи застосування угруповань військ (сил) стають предметом постійного аналізу і підвищення ефективності у сучасних збройних конфліктах. Застосування новітніх технологій, таких як штучний інтелект, кіберзброя та автономні системи, змінює парадигму у воєнному мистецтві та вимагає постійного розвитку нових стратегій та тактик. Збройні сили різних країн намагаються адаптуватися до змін у ході сучасних збройних конфліктів, впроваджуючи нові технології та стратегії угруповань військ, щоб бути більш ефективними та ефективно впливати на розвиток ситуації на полі бою.

Визначення тенденцій розвитку збройної боротьби у воєнних конфліктах майбутнього є дуже актуальним і важливим для різних сфер, включаючи політику, оборону, науково-дослідну діяльність та глобальну безпеку. Загалом, розвиток збройної боротьби майбутнього має потенціал зміни форм і способів, якими ведуться війни, і вимагає уваги та аналізу з боку держав, міжнародних організацій та науковців, щоб забезпечити стабільність та безпеку у майбутньому. У табл. 10 визначено загальні тенденції, які можуть вплинути на розвиток збройної боротьби для ЗС України.

Таблиця 10 – Загальні тенденції розвитку збройної боротьби у воєнних конфліктах для Збройних Сил України

№ з/п	Тенденції збройної боротьби	Характеристики
1	Засоби та технології зв'язку	Подальший розвиток комунікаційних технологій, зокрема безпілотних апаратів та супутникових зв'язку, може покращити спроможності ЗС України в розвідці, контролі та взаємодії між різними одиницями.
2	Кібервійська, кібервійна	Зростання загроз кібератак і кібершпигунства може заставити ЗС України зосередитися на захисті своїх критичних інформаційних систем та розвитку кіберзахисту.
3	Підсилення військового потенціалу	У зв'язку з загрозами з боку сусідніх країн, ЗС України можуть зосередитися на підвищенні бойової готовності, модернізації зброї та техніки, а також розвитку власних виробничих потужностей.
4	Гібридна	Збільшення кількості гібридних загроз може вимагати від ЗС України адаптації до нових

№ з/п	Тенденції збройної боротьби	Характеристики
	війна	стилів конфліктів, зокрема застосування психологічної війни, контролю над інформаційним простором та ефективного реагування на нестандартні загрози.
5	Військова дипломатія та співпраця	ЗС України можуть зосередитися на розвитку міжнародних військових партнерств, співпраці з іншими країнами та участі у миротворчих місіях для підтримки міжнародної стабільності.
6	Сила мобілізації та резервів	Розвиток систем мобілізації та готовності резервів може допомогти українській армії забезпечити швидку мобілізацію та підготовку для забезпечення перемоги у триваючому військовому конфлікті.

Важливо зазначити, що розвиток збройних сил будь-якої країни залежить від багатьох факторів, включаючи політичну волю, економічні можливості, геополітичну ситуацію та геостратегічне положення. Таким чином, будь-який прогноз повинен бути ретельно збалансований і враховувати всі аспекти. У табл. 11 сформовано основні особливості характеру збройної боротьби у воєнних конфліктах сучасності та тенденції розвитку характеру збройної боротьби у майбутньому, а також визначені їх позитивні та негативні сторони.

Таблиця 11 – Сучасні особливості та тенденції збройної боротьби у майбутньому

№ з/п	Назва	Зміст	Позитив	Негатив
Особливості збройної боротьби у воєнних конфліктах сучасності				
1	Гібридна війна	Використання різних видів загроз та впливу, включаючи інформаційну війну, кібератаки, санкції, гібридну підтримку повстань тощо, разом із традиційними військовими операціями	Збільшена можливість впливу на противника без відкритого використання великих військових сил, більша обережність у веденні війни	Збільшення комплексності визначення військових цілей, можливість використання війни в некерованих сценаріях, військова нестабільність
2	Асиметрична війна	Боротьба між силами з нерівними ресурсами та можливостями, де одна сторона намагається компенсувати військові недоліки через неочікувані та нестандартні підходи	Можливість слабших або менш обладнаних сил домогтися успіху через інноваційні стратегії та тактики	Збільшення ризику для бійців і цивільних осіб, непередбачуваність ходу бойових дій, важкість встановлення військового домінування
3	Воєнний глобалізм (залучення глобальних акторів)	Участь не тільки держав, але й міжнародних організацій, груп терористів, приватних компаній тощо в війні та конфліктах. Збільшення можливостей для глобального впливу на конфлікти завдяки технологіям та міжнародним співтовариствам	Залучення різноманітних ресурсів та можливість врегулювання конфліктів через міжнародні дипломатичні зусилля. Можливість більш ефективно реагувати на міжнародні кризи та загрози	Зростання складності координації та контролю, можливість загострення конфлікту через інтереси різних глобальних акторів. Зростання ризику для світової стабільності через глобальні конфлікти та протистояння між великими державами
4	Використання нестандартних (невоєнних) збройних форм	Збільшення кількості та різноманітності збройних груп, терористичних організацій та нестандартних військових сил	Зміна стратегій та тактик може ускладнити передбачення противника	Підвищений ризик терористичних атак та неконтрольованих воєнних конфліктів

№ з/п	Назва	Зміст	Позитив	Негатив
5	Проксі-війна	Використання повстанців та неформальних військових груп, тобто держави можуть підтримувати повстанців або інші неформальні військові групи в інших країнах для ведення війни без прямого втручання. Фінансова та військова підтримка, тобто держави надають фінансову та військову підтримку проксі-суб'єктам для проведення військових операцій.	Можливість ведення війни в інтересах без великих втрат серед власних військ Можливість впливати на конфлікт іншими шляхами, не прямим втручанням.	Збільшення ризику терористичних актів, ускладнення врегулювання конфлікту. Збільшення тривалості конфлікту та ризику втрат серед мирного населення.
Тенденції розвитку характеру збройної боротьби у майбутньому				
1	Кібервійна та інформаційне домінування	Зростання важливості кіберпростору та інформаційного простору в сучасних конфліктах, включаючи кібератаки, дезінформацію та маніпуляції громадською думкою	Можливість впливу на противника без фізичного зіткнення, зменшення втрат в життях	Зростання ризику для кібербезпеки та приватності, важкість виявлення та атрибуції кібератак
2	Розростання ролі автономної зброї та штучного інтелекту	Застосування роботизованих систем, дронів та штучного інтелекту в бойових діях та військовому плануванні	Зменшення ризику для людей на полі бою, підвищення точності та ефективності військових операцій	Можливість неконтрольованого застосування автономної зброї, загроза захисту від кібератак та хакерських атак
3	Збільшення уваги до екологічних аспектів війни	Зростання усвідомлення впливу військових конфліктів на навколишнє середовище та розвиток зеленої технології військового обладнання	Зменшення екологічного забруднення та зниження впливу військових дій на природу	Збільшення складності ведення війни у деяких регіонах через обмеження використання деяких видів зброї
4	Просторове домінування	Зростання важливості контролю над космосом та кіберпростором для ведення військових операцій	Можливість ведення оперативних операцій з великою швидкістю та точністю	Збільшення ризику збройної гонки в космосі та можливості війни у кіберпросторі
5	Етичні та правові аспекти	Збільшення уваги до етичних і правових питань, пов'язаних з використанням нових технологій у військовій сфері, таких як біологічна зброя, зброя з штучним інтелектом тощо	Забезпечення дотримання міжнародних норм та норм гуманітарного права	Спірність і непорозуміння стосовно етичних стандартів, що може призвести до міжнародних конфліктів
6	Проксі-війна	Залучення кіберпростору, а саме зростаюча важливість кібератак та кібервпливу у проксі-війнах для досягнення цілей і дезінформації. Використання гібридних методів, тобто поєднання різних видів впливу, включаючи інформаційну війну, дипломатію, санкції, кібератаки та підтримку повстанців для досягнення своїх цілей у проксі-конфліктах.	Можливість ведення війни без прямого втручання, більша здатність контролювати інформаційний простір. Більша різноманітність інструментів впливу на супротивника.	Збільшення ризику для цивільних об'єктів та приватності, ускладнення атрибуції кібератак. Збільшена складність визначення військових цілей, підвищений ризик загострення конфлікту.

Сьогодні проксі-війни залишаються складними та небезпечними конфліктами, які можуть мати серйозні наслідки для стабільності та безпеки на міжнародному рівні. Вони

вимагають ретельного аналізу та стратегічного планування для подолання їхніх негативних наслідків та сприяння миру та стабільності. Однією із сучасних та перспективних форм застосування військ (сил) є проксі-операції, які відносяться до ситуації, коли одна країна або організація залучає третю сторону (проксі) для виконання військових або політичних дій в іншій країні або регіоні. Ця третя сторона може бути незалежною місцевою групою, повстанцями, національними арміями або іншими військовими формуваннями. Головна ідея проксі-операції полягає в тому, що основний актор хоче зберегти свою позицію та невидимість, використовуючи проксі для впливу на конфлікт.

Проксі-війна, з іншого боку, є формою конфлікту, в якій дві або більше суперечливих сторін ведуть бойові дії через проксі, замість прямого воєнного протистояння. Це означає, що сторони не ведуть прямого військового конфлікту одна з одною, але використовують проксі-сили для бойових дій від їх імені. Це можуть бути локальні військові формування, групи повстанців, національні армії або наймані сили. Основна відмінність між проксі-війною і проксі-операцією полягає у характері конфлікту. Проксі-війна передбачає безпосередню воєнну боротьбу між проксі-силами, які діють від імені своїх спонсорів. У проксі-операції, зворотньо, проксі виконують завдання агента або інструменту для досягнення цілей спонсора, але можуть уникати прямого зіткнення з противником. Проксі-війна і проксі-операція мають спільний зв'язок у тому, що обидві концепції передбачають використання проксі для досягнення політичних, воєнних або стратегічних цілей спонсора. У обох випадках проксі виступають як посередники, що здійснюють дії в інтересах своїх спонсорів.

Важливою відмінністю є те, що проксі-війна зазвичай передбачає відкриту війну або збройний конфлікт, під час як проксі-операція може включати різноманітні види діяльності, такі як розвідка, підпільна діяльність, фінансова підтримка, політичні маніпуляції та інші форми впливу. Проксі діють від імені своїх спонсорів, що надає їм певну ступінь захисту або невидимості. В обох випадках використовуються проксі-сили, щоб здійснити вплив без прямого протистояння спонсорів. Однак, варто зауважити, що терміни "проксі-війна" і "проксі-операція" можуть мати різні варіації в термінології та використовуватися в різних контекстах, особливо в політичному та військовому дискурсі. Проксі-війна і проксі-операція можуть мати різні мотивації та цілі. У майбутньому важливо буде знаходити баланс між розвитком нових технологій та збереженням етичних та гуманітарних стандартів у збройній боротьбі. Крім того, міжнародне співробітництво та дипломатія залишатимуться ключовими інструментами врегулювання конфліктів та забезпечення миру і стабільності. Зміна характеру збройної боротьби в сучасному світі і майбутньому є складною та багатогранною темою, і вона вимагає постійного вивчення та аналізу для ефективного врегулювання конфліктів та забезпечення міжнародної стабільності.

Тенденції розвитку характеру збройної боротьби в Україні включають різноманітні аспекти, які визначаються геополітичними, соціальними, економічними та технологічними факторами. Розвиток характеру збройної боротьби в майбутньому буде обумовлений численними факторами, такими як технологічний прогрес, геополітичні зміни, соціальні та культурні тенденції:

- швидкість розвитку технологій, таких як штучний інтелект, кіберзброя, дрони та біотехнології, обумовить зміни у військовій стратегії та тактиці. Це може призвести до збільшення автономності збройних сил і зменшення кількості людського втручання, але також створить загрозу з точки зору кібератак і використанням автономних систем для збройних конфліктів;

- інформаційна війна, дезінформація та кібератаки стануть більш поширеними військовими інструментами. Це може збільшити важливість ведення інформаційної війни на рівні держав та нестандартних акторів;

- у зв'язку з зростанням обурення щодо екологічних проблем, можливий розвиток так

званої “зеленої війни”, коли стане актуальним використання екологічних факторів (наприклад, атаки на екологічно вразливі об’єкти) для досягнення стратегічних цілей;

- з розвитком біотехнологій і зростанням світового сприйняття загрози ядерної війни, можливий перехід до менш руйнівних форм конфлікту і більшої уваги до дипломатії та мирних методів вирішення конфліктів;

- глобалізація може сприяти більшому залученню міжнародних коаліцій до розв’язання конфліктів. Такі коаліції можуть сприяти зменшенню кількості великих війн і підвищенню міжнародної співпраці.

Висновки

Таким чином, до основних позитивних наслідків прогнозованих тенденцій розвитку характеру збройної боротьби можна віднести: зменшення кількості жертв та руйнувань завдяки розвитку точної зброї і збільшення уваги до мир розробки; зростання можливостей для запобігання конфліктам і мирному врегулюванню; покращення збройних сил у сферах захисту від кібератак та інших нових загроз.

До основних негативних наслідків прогнозованих тенденцій розвитку характеру збройної боротьби можна віднести: збільшення можливостей для неконтрольованого поширення зброї та конфліктів; зростання впливу технологічних олігархів і нестандартних акторів на військову діяльність; ризик виникнення нових видів загроз, таких як біологічна війна або екологічні конфлікти; трансформація можлива в середньостроковій і довгостроковій перспективі в залежності від глобальних політичних, технологічних і культурних тенденцій. Важливо розвивати міжнародний закон, дипломатію і міжнародну співпрацю для забезпечення миру та безпеки у майбутньому.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України Про Стратегію воєнної безпеки України : Указ Президента України від 25.03.2021 р. №121/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661> (дата звернення: 25.05.2023).
2. Інтерв'ю з генералом Валерієм Залужним, Головнокомандувачем Збройних Сил України. The Economist. 2022. URL: <https://www.economist.com/zaluzhnytranscript?fbclid=IwAR1CiDky7ndsjTayHUVbAVklpidIW3TAmEYfl8T62cWpDo9RQpazGsixQ4> (дата звернення: 05.06.2023).
3. Російсько-українська війна (з 2014). URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Російсько-українська_війна_\(з_2014\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Російсько-українська_війна_(з_2014)) (дата звернення: 07.05.2023).
4. Російсько-українська війна: історичний контекст. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyna-istorychnyy-kontekst> (дата звернення: 05.06.2023).
5. Макмастер Г.З. Поля битв: боротьба за захист вільного світу : книга. Київ : Наш формат, 2023. 424 с.
6. Телелим В., Олексієнко Б., Кириленко В. Еволюція основних проблем протидії військовими засобами гібридній агресії з боку російської федерації проти України. Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України. 2021. Т. 84, № 1. С.

119–138.

7. Семененко, О., Водчиць, О., Толок, П., Митченко, С., Гетьман, А., & Тарасов, О. (2023). Основні теоретичні і практичні аспекти ведення проксі-війн та гібридних воєн у сучасній світовій геополітичній та безпековій обстановці: історія, теорія, практика, форми та способи, досвід для України. *Social Development and Security*, 13(3), 1-23. <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.3.1>
8. Горбулін В. П. Збройна боротьба в контексті четвертої індустріальної революції. *Visnik Nacional'noi' akademii' nauk Ukraini*. 2022. № 4. С. 3–11.
9. Семененко О., Коваль В., Водчиць О., Добровольський Ю. (2024). Мультидоменна операція – сучасний погляд на адаптацію форм і способів воєнних дій до трансформації середовища викликів та загроз. Міжнародний науковий журнал "Military Science". № 2(1). С. 17-34. DOI: <https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.1.02>
10. Коваль В., Семененко О. (2023). Ірраціональні війни в контексті сучасної світової геополітичної обстановки: український аспект. Міжнародний науковий журнал "Military Science". № 1(1). С. 14-32. DOI: <https://doi.org/10.62524/msj.2023.1.1.02>
11. Андріянова Н. М., Шпура М. І., Федорієнко В. А. Застосування воєнної сили для врегулювання сучасних воєнних конфліктів. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ. 2021. С. 41–45.
12. Белесков М. М. Сучасний російський спосіб ведення війни: теоретичні основи і практичне наповнення. Національний інститут стратегічних досліджень. 2021. С. 29.
13. Лобко М. М., Деякі аспекти розвитку форм і способів застосування Збройних Сил України для відсічі збройної агресії в сучасних умовах. Збірник наукових праць Центру воєнно стратегічних досліджень. 2020. № 1 (68). С. 26–34.
14. Загорка О. М., Методичний підхід до оцінювання спроможностей міжвидового угруповання військ під час планування реформування (розвитку) Збройних Сил України. Збірник наукових праць Центру воєнно стратегічних досліджень. 2021. № 2 (72). С. 6–15.
15. Методологічні засади обґрунтування раціональних форм та способів застосування угруповання військ (сил) : Воєн.-теорет. праця / В. Радецький та ін. Київ : НАОУ, 2007. 288 с.
16. Biddle S. Чому нові технології не зробили революцію у війні в Україні. *Foreign Affairs*. URL: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/back-trenches> (дата звернення: 16.08.2023).
17. Fox A. Війна за душу військової думки: футуристи, традиціоналісти, інституціоналісти і конфліктні реалісти. Асоціація армії сполучених штатів. URL: <https://www.ausa.org/publications/war-soul-military-thought-futurists-traditionalists-institutionalists-and-conflict> (дата звернення: 22.06.2023).
18. Bunker R. *Adapting Military Doctrine to Rapidly Changing Conditions*, Strategic Studies Institute. 2019. P. 50.
19. Головченко О. Тенденції ведення збройної боротьби армією російської федерації – дослідження через призму контент-аналізу. *Грааль науки*. 2021. № 7. С. 122–124.
20. Семененко, О., Дейнега, О., Воронченко, І., Борисюк, С., Митченко, С., & Таран, О. (2021). Щодо трансформації форм та способів воєнних дій в умовах ведення гібридних війн. *Social Development and Security*, 11(2), 256-271. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.2.22>
21. Шамко В. Є., Жарик О. М., Коваль В. В. Розвиток форм і способів застосування Повітряних Сил Збройних Сил України в сучасних умовах ведення збройної боротьби. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. 2018. № 2 (31). С. 9–15.
22. Семененко, О., Дейнега, О., Воронченко, І., Борисюк, С., Митченко, С., & Таран, О. (2021). Щодо трансформації форм та способів воєнних дій в умовах ведення гібридних війн. *Social Development and Security*, 11(2), 256-271. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.2.22>

23. Романченко І. С., Семененко О. М., Борисюк С. Л., Митченко С. В. Метод оцінювання вартості утримання та розвитку носіїв спроможностей Збройних Сил України із урахуванням тривалості стадій їх життєвого циклу. Збірник наукових праць Центрального науково-дослідного інституту Збройних Сил України. 2021. № 4 (99). С. 104–119.
24. Соломицький, О., Семененко, О., Онофрійчук, П., Слюсаренко, М., Баранов, С., & Митченко, С. (2022). Метод прогнозування ризиків виникнення збройного конфлікту на основі результатів аналізу обсягів воєнних витрат. *Social Development and Security*, 12(1), 164-174. <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.1.15>
25. Тимчасова Доктрина застосування Сил оборони держави : Наказ Генерального штабу Збройних Сил України 31 березня 2020 року № 124.
26. Andrew Dorman *The Changing Face of Military Power: Joint Warfare in an Expeditionary Era*. Psychology Press, 2002. P. 240.

References

1. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine On the Military Security Strategy of Ukraine: Decree of the President of Ukraine dated March 25, 2021 No. 121/2021. Available from : <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661> (date of application: 05/25/2023).
2. Interview with General Valery Zaluzhny, Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine. The Economist. 2022. Available from : <https://www.economist.com/zaluzhnytranscript?fbclid=IwAR1CiDky7ndsjTayHUVbAVklpidlW3TAmEYfI8T62cWpDo9RQpazGsixQ4> (date of access: 06/05/2023).
3. Russian-Ukrainian war (since 2014). Available from : [https://uk.wikipedia.org/wiki/Russian-Ukrainian_war_\(from_2014\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Russian-Ukrainian_war_(from_2014)) (access date: 05/07/2023).
4. Russian-Ukrainian war: historical context. Available from : <https://uinp.gov.ua/informaciyini-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyna-istorychnyy-kontekst> (date of application: 06/05/2023).
5. Makmaster G.Z. *Battlefields: The Struggle to Protect the Free World: a book*. Kyiv: Nash format, 2023. 424 p.
6. Telelym V., Oleksienko B., Kyrlylenko V. (2021). Evolution of the main problems of military countermeasures against hybrid aggression by the Russian Federation against Ukraine. *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Service of Ukraine*. 2021. Vol. 84, No. 1. P. 119–138.
7. Semenenko, O., Vodchyts, O., Tolok, P., Mytchenko, S., Hetman, A., & Tarasov, O. (2023). The main theoretical and practical aspects of conducting proxy wars and hybrid wars in the modern global geopolitical and security environment: history, theory, practice, forms and methods, experience for Ukraine. *Social Development and Security*, 13(3), 1-23. <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.3.1>
8. Gorbulin V. P. (2022). Armed struggle in the context of the fourth industrial revolution. *Visnik Nacional'noi' akademii' nauk Ukraini*. 2022. No. 4. P. 3–11.
9. Semenenko O., Koval V., Vodchyts O., Dobrovolskyi Yu. (2024). A multi-domain operation is a modern look at adapting the forms and methods of military operations to the transformation of the environment of challenges and threats. *Military Science*. No. 2(1). P. 17-34. DOI: <https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.1.02>
10. Koval V., Semenenko O. (2023). Irrational wars in the context of the modern world geopolitical situation: the Ukrainian aspect. *Military Science*. No. 1(1). P. 14-32. DOI: <https://doi.org/10.62524/msj.2023.1.1.02>
11. Andriyanova N.M., Shpura M.I., Fedorienko V.A. The use of military force for the settlement of modern military conflicts. *A collection of scientific works of the Center for Military and Strategic*

- Studies of the Ukrainian State University*. 2021. P. 41–45.
12. Beleskov M. M. Modern Russian way of conducting war: theoretical foundations and practical content. *National Institute of Strategic Studies*. 2021. P. 29.
 13. Lobko M.M. (2020). Some aspects of the development of forms and methods of use of the Armed Forces of Ukraine to repel armed aggression in modern conditions. *Collection of scientific works of the Center for Military Strategic Studies*. 2020. No. 1 (68). P. 26–34.
 14. Zagorka O.M. (2021). A methodical approach to assessing the capabilities of an interspecies grouping of troops during the planning of the reform (development) of the Armed Forces of Ukraine. *Collection of scientific works of the Center for Military Strategic Studies*. 2021. No. 2 (72). P. 6–15.
 15. Methodological principles of substantiation of rational forms and methods of application of grouping of troops (forces): Military theory. work / V. Radetskyi et al. Kyiv: NAOU, 2007. 288 p.
 16. Biddle S. Why new technologies did not revolutionize the war in Ukraine. Foreign Affairs. Available from : <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/back-trenches> (access date: 16.08.2023).
 17. Fox A. The War for the Soul of Military Thought: Futurists, Traditionalists, Institutionalists, and Conflict Realists. Association of the United States Army. Available from : <https://www.ausa.org/publications/war-soul-military-thought-futurists-traditionalists-institutionalists-and-conflict> (accessed 06/22/2023).
 18. Bunker R. Adapting Military Doctrine to Rapidly Changing Conditions, Strategic Studies Institute. 2019. P. 50.
 19. Golovchenko O. (2021). Trends in armed struggle by the army of the Russian Federation - research through the prism of content analysis. *The grail of science*. 2021. No. 7. P. 122–124.
 20. Semenenko, O., Deineha, O., Voronchenko, I., Borysiuk, S., Mytchenko, S., & Taran, O. (2021). On the question of transformation of forms and methods of military actions in the conditions of hybrid wars. *Social Development and Security*, 11(2), 256-271. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.2.22>
 21. Shamko V. E., Zharyk O. M., Koval V. V. (2018). Development of forms and methods of application of the Air Force of the Armed Forces of Ukraine in modern conditions of armed struggle. *Science and technology of the Air Force of the Armed Forces of Ukraine*. 2018. No. 2 (31). pp. 9–15.
 22. Semenenko O., Abramova, M., Mytchenko, S., Baranov, S., Kozopor, A., & Boiko, P. (2021). On the role and significance of the banking system as a tool of ensuring the military and economic security of Ukraine. *Social Development and Security*, 11(5), 190-203. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.5.18>
 23. Romanchenko I. S., Semenenko O. M., Borysyuk S. L., Mytchenko S. V. The method of estimating the cost of maintaining and developing the capabilities of the Armed Forces of Ukraine taking into account the duration of their life cycle stages. *Collection of scientific works of the Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine*. 2021. No. 4 (99). P. 104–119.
 24. Solomitsky, A., Semenenko, O., Onofriichuk, P., Slyusarenko, M., Baranov, S., & Mitchenko, S. (2022). Forecasting the risk of armed conflict on the basis of analysis of military expenditure. *Social Development and Security*, 12(1), 164-174. <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.1.15>
 25. Temporary Doctrine of the Use of Defense Forces of the State: Order of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine of March 31, 2020 No. 124.
 26. Andrew Dorman The Changing Face of Military Power: Joint Warfare in an Expeditionary Era. Psychology Press, 2002. P. 240.